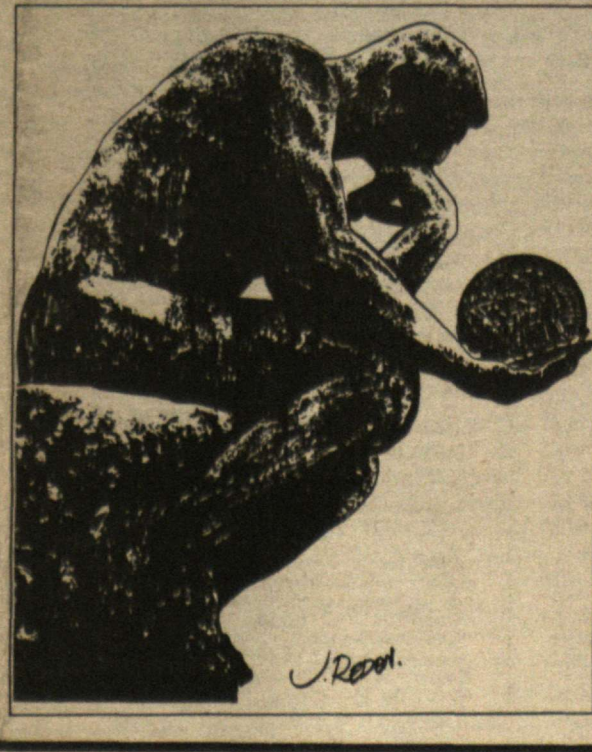

Το βιοτικό επίπεδο, η ποιότητα και η αντοχή του οικονομικού μας συστήματος και η κοινωνική μας πρόοδος είναι άμεσα εξαρτημένα από το κόστος που τώρα θα πληρώσουμε

Τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας

Του Αδαμάντιου Πεπελάση

πέρα σχεδόν από κάθε έλεγχο είναι το κραναλλό παρόντα ανθρωπολογική και σπάταλη οργάνωση. Υπόδειγμα κακής οικονομικής συμπεριφοράς και αναποτελεσματικής λειτουργίας. Αυξανόμενα ελλείμματα, πλεονάζον προσωπικό τυχάρω μάστιγα κατανημένο, και φθίνουσα παραγωγικότητα.

Μέσα σ' αυτόν τον τομέα οι δημόσιοι οργανισμοί και οι δημόσιες επιχειρήσεις εξελίσσονται σε σώματα αντίδρασης στον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας μας και την αποδοτικότερη οργάνωση της οικονομίας της. Οδηγούν τον τόπο σε αυτοεξουθένωση. Όλοι γνωρίζουμε περισσότερο ή λιγότερο και φυσικά όλοι υποψιάζομαστε το χειρότερο, για το τι γίνεται χρόνια τώρα με το ΙΚΑ, την ΔΕΗ, με τον ΟΤΕ και τα μεγαλόπνοα προγράμματά του για το μέλλον, με την Ολυμπιακή ή την ΕΥΔΑΠ, με τις συγκοινωνίες. Ακόμα και οι Τράπεζες που παραδοσιακά ήταν στην πρώτη γραμμή εκσυγχρονισμού και παραγωγικότητας και που τώρα δεν υστερούν στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών, δεν προσφέρουν υπηρεσίες σε ποιότητα ανάλογη με εκείνη που χαρακτηρίζει τις Τράπεζες των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής κοινότητας.

Και δεν είναι μόνο η σπατάλη και η χαμηλή παραγωγικότητα που συνεπάγεται. Είναι ότι ο τρόπος οργάνωσης του δημόσιου τομέα και ιδιαίτερα των δημοσίων οργανισμών, δεν ευνοεί την άριστη ροή της σύγχρονης τεχνολογίας. Χωρίς αυτόν τον εκσυγχρονισμό όμως πως είναι δυνατόν να συνεχίσουμε, πως θα ανταπεξέλθουμε στις ογκωδύτες πιέσεις πάνω στην οικονομία μας και από τις άλλες χώρες της Κοινότητας και από τις νέες βιομηχανικές χώρες; Πως θα ανταποκριθούμε στις νέες ανάγκες της κοινωνίας μας;

Η κατάσταση που σήμερα επικρατεί και από το 1974 και μετά διαρκώς χειροτερεύει, δεν μπορεί άλλο να συνεχισθεί. Ο τόπος μας δεν την αντέχει. Οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι δημόσιοι οργανισμοί προσφέρονται σε ισομορφία για την εφαρμογή μιας νέας ωμής θεραπείας της αγοράς. Η εξυγίανση αυτού του τομέα είναι και η πιο δοκιμασία από την οποία όλοι πρέπει να περάσουμε. Και δίνει το μέτρο του θάρρους και του ρεαλισμού της οικονομικής μας πολιτικής.

ΤΕΛΟΣ, η τρίτη εγγενής αδυναμία που μασιγώνει την οικονομία μας, από δεκαετίες πολλές, είναι η ίδια η ποιότητα της επίσημης οικονομικής πολιτικής. Απώροια της μορφής της πολιτικής μας οργάνωσης και της δομής της πολιτικής εξουσίας, η οικονομική πολιτική ήταν παραδοσιακά βραχυκύκλος, καροτσιστική, ασυνεπής, κεντρικό στοιχείο της λογιστικής των πελατειακών σχέσεων κράτους - πολίτη.

Εδώ, όμως, που έφθασε η οικονομία μας για να υπερβούμε την κρίση, θα χρειασθεί να αφήσουμε όσο γίνεται πιο πίσω τις παραδοσιακές καταβολές της οικονομικής μας πολιτικής. Να ξεφύγουμε από μικροσκοπικούς υπολογισμούς, την ατομία και την ασυνέπεια.

Ο υπουργός της Εθνικής Οικονομίας πριν από πέντε έξι εβδομάδες εγκαίνιασε νέα τακτική και νέα προσέγγιση. Με προσοχή, διακριτικότητα και σοβαρότητα έφερε στην επιφάνεια τις αληθινές διαστάσεις του οικονομικού μας προβλήματος. Όσοι από εμάς δεν είναι τυφλοί οπαδοί κομμάτων κρίνουν ότι τα μέτρα που άρχισε να παίρνει η κυβέρνηση είναι προς την ορθή κατεύθυνση. Όπως όμως και ορθές ήταν οι κατευθυντήριες γραμμές για την οικονομική πολιτική καθώς αυτές απέρρεαν από την ομμία του Πρωθυπουργού στη Θεσσαλονίκη.

Η συζήτηση όμως για τα μέτρα μέχρι στιγμής έχει κυρίως στραφεί προς τις τιμολογιακές αναπροσαρμογές και την ΑΤΑ. Αλλά το ισοζύγιο πληρωμών συνιστά τον

συναφούν για κάλυψη των ελλειμμάτων της προεχούς πενταετίας, και αυτό υπό την προϋπόθεση ότι τα ελλείμματα δεν θα είναι ανώτερα των προβλεπόμενων από το ΔΝΤ.

Αυτό όμως είναι αμφίβολο, αφού το προβλεπόμενο έλλειμμα για το 1985 θα είναι σημαντικά ανώτερο από την εκτίμηση του ΔΝΤ (2.028 εκατ. δολ.), δεδομένου ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 1985 το έλλειμμα των τρεχουσών συναλλαγών έφθασε ήδη τα 1.960 εκατ. δολάρια.

Τρίτον, ότι το εξωτερικό χρέος, που την 1η Ιανουαρίου 1986 θ' ανέρχεται σε 12.870 εκατ. δολ., στο τέλος του 1990, παρά την πληρωμή στο μεταξύ των 16 δισεκ. δολαρίων, θ' ανέρχεται σε 19.449 εκατ. δολάρια και η ετήσια εξυπηρέτησή του θ' απαιτεί 4,1 δισ. δολ.

Ο κίνδυνος «υποθηκείωσης» του οικονομικού μέλλοντος της χώρας

ΑΠΟ όλα αυτά προκύπτει ότι η κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών είναι ιδιαίτερα σοβαρή και είναι πολύ αμφίβολο αν κατά τα προσεχή έτη η Ελλάς θα μπορέσει να δανειστεί τόσο σημαντικά ποσά δίχως παρεμβάσεις διεθνών Οργανισμών, δίχως δεσμεύσεις έναντι των δανειστών και δίχως υποθήκευση του οικονομικού μέλλοντος της Χώρας.

Το ότι ένας τέτοιος δανεισμός δεν μπορεί να συνεχισθεί, τονίζεται και από αρμόδιους παράγοντες. Ο νυν Διοικητής της Τραπεζής της Ελλάδος κ. Δ. Χαλικιάς στην τελευταία του Έκθεση (σ. 20) γράφει σχετικώς: «Η οικονομική εμπειρία έχει δείξει ότι μεγάλα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών δεν μπορούν να διατηρηθούν για μακρά χρονικά διαστήματα. Ακόμη δεν έχουν οικονομική δικαιολόγηση όταν ο εξωτερικός δανεισμός για τη χρηματοδότηση τους δεν διατίθεται για παραγωγικές επενδύσεις». Επίσης ο πρόεδρος Διοικητής της Τραπεζής της Ελλάδος καθηγητής κ. Σεν. Ζολώτας παρατηρεί («ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ», 8 Νοεμβρίου 1984): «Κάθε νέα δανειακή επιδότηση με τις παρούσες συνθήκες θα αποτελέσει για το μέλλον περιοριστικό παράγοντα της καταναλωτικής και της αποταμιεύσεως και σοβαρό αναγκαστικό παράγοντα αναπτύξεως για την οικονομία». Αλλά και ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως κ. Ανδρ. Παπανδρέου, στην ομμία του στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης, προειδοποίησε πως «οφείλουμε να περιορίσουμε τις ανάγκες για εξωτερικό δανεισμό, γιατί αν συνεχίσουμε να δανειζόμαστε με τους ίδιους υψηλούς ρυθμούς, θα οδηγηθούμε σε υποθήκευση του οικονομικού μέλλοντος της χώρας».

Το ερώτημα συνεπώς, που τίθεται και ζητεί άμεσα και επείγουσα λύση, είναι το πως θα μειώσουμε τη μεγάλη επιδότηση των προεχών, η οποία απειλεί και την οικονομία και το Έθνος.

Μία πρόταση

ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ να γίνει για να δώσουμε από το αδιέξοδο αυτό, στο οποίο άλλωστε βρίσκονται όλες

οι αναπτυσσόμενες χώρες και ιδιαίτερα οι χώρες της Λατινικής Αμερικής;

Για τη γενική αντιμετώπιση του προβλήματος των χρεών των αναπτυσσόμενων χωρών, όπως ανέπτυξα και σε πρόσφατο διδύμο μου, που δημοσιεύθηκε στη Νέα Υόρκη, και μεταφράστηκε και σε άλλες γλώσσες (ελληνική έκδοση «ΕΝΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ. ΚΕΥΝΕΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΚΛΙΜΑΚΑ»), προτείνω δύο τινά:

α) την αναστολή της αποσβέσεως των χρεών για πέντε χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων οι τόκοι θα καταβάλλονται και έτσι οι δανειστές δεν θα υποστούν καμία ζημία.

β) η απόσβεση του χρέους ν' αρχίσει από το έτος και να παραταθεί για 15 χρόνια ακόμη. Και εδώ πάλι οι δανειστές δεν πρόκειται να ζημιωθούν.

Συνέχεια στη σελίδα 32

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ οικονομία τη στιγμή αυτή βρίσκεται σε ένα πολύ δύσκολο σημείο. Τα χρονικά περιθώρια, για την εφαρμογή αυστηρών μέτρων και πολιτικής με συνέπεια, στενεύουν. Ο Πρωθυπουργός στην ομμία του στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης έδωσε την εικόνα της πραγματικότητας, σ' ορισμένα μάλιστα σημεία, με τρόπο ωμό. Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας με σαφήνεια και αυστηρό ύφος έχει περιγράψει τις δυσχερείες της ελληνικής οικονομίας και έδωσε σ' όλους ν' αντιληφθούν ότι δεν χωρούν ολιγορίες. Αν αφήσουμε λοιπόν τα πράγματα να προχωρήσουν από μόνα τους και ανεξέλεγκτα η χρεωκοπία της εθνικής μας οικονομίας μπορεί να αργήσει, αλλά δεν είναι κάτι που εκ των προτέρων αποκλείεται.

Με θάρρος και ειλικρίνεια πρέπει να δεχθούμε ότι η κατάσταση αυτή θα ήταν δραματική και συγκριτικά πολύ χειρότερη αν τις τελευταίες εκλογές είχε κερδίσει η Νέα Δημοκρατία με την παρούσα μάλιστα ηγεσία της. Ο ακατάσχετος πλειστηριασμός της Οικονομίας, στον οποίο είχε επιδοθεί προεκλογικά, η έξαρση της κομματικής διαμαρτυρίας, τα «προγράμματα» της, που δεν είχαν πρόγραμμα, ο οικονομικός φιλελευθερισμός που πρόσφερε, οτι ο καθένας επιθυμούσε, αυτά και άλλα, θα ήταν οι τελευταίοι μοιραίοι κλήροι στα κουρέλιασμα μιάτης της οικονομίας. Φαντασθείτε τι είχε να συμβεί αν κέρδιζαν τις εκλογές. Θα ήταν το τέλος της οικονομίας μας ή η αρχή ανηλεών κοινωνικών συγκρούσεων...

ΑΥΤΗ η πολιτική επισημάνση είναι αναγκαία για να μας διαφύγει ότι το οικονομικό μας πρόβλημα τη στιγμή αυτή δεν χαρακτηρίζεται η ερμηνεύεται με αλκοϊκές αναφορές σε μια συγκριτική πολιτική ενός μόνο κόμματος. Όσα κι αν ήταν ή είναι τα λάθη της οικονομικής μας πολιτικής που άσκησε. Άλλωστε, η κρίση της ελληνικής οικονομίας είχε αρχίσει να διαμορφώνεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν η επιχειρηματική τάξη ούτε μπορούσε ούτε ήθελε να προσαρμωθεί στις νέες τεχνολογικές και παγκόσμιες οικονομικές πραγματικότητες.

Τα πιεστικά προβλήματα της οικονομίας μας, όπως έχουν διαμορφωθεί και όπως εκδηλώνονται σήμερα είναι γνωστά. Οι οικονομικοί αναλυτές, οι υπεύθυνοι για την οικονομική πολιτική, ακόμα και πολλοί μέσα στα κόμματα, όλοι σχεδόν συμφωνούν ποια είναι αυτά τα προβλήματα. Οι διαφορές στην ιεράρχησή τους δεν είναι σημαντικές. Είναι κυρίως δημιουργικοί - λεκτικές. Επίσης, πρέπει να δεχθούμε ότι οι επιλογές που μας έχουν απομείνει για την ανάκαμψη και την εξυγίανση της οικονομίας, όλο και στενεύουν τα μέτρα δηλαδή που πρακτικά μπορεί να εφαρμόσουμε ώστε να ελπίσουμε σε κάποιο θετικό χειρισμό στο αποτέλεσμα δεν αφήνουν πολλά περιθώρια επιλογών και συνδυασμών.

Για να πούμε τα πράγματα απλά, αυτό που χρειάζεται η οικονομία μας τώρα, είναι η λήψη ορισμένων δραστηρίων μέτρων που μπορούν να εφαρμοσθούν ως το τέλος με συνέπεια και σε αλληλεξάρτηση το ένα με το άλλο.

ΕΔΩ δεν χρειάζεται να απαριθμήσω τις αδυναμίες, τα προβλήματα, τους περιορισμούς της ελληνικής οικονομίας: τον πληθωρισμό, τα ελλείμματα, εσωτερικά και εξωτερικά, την επενδυτική καχεξία και άλλα. Αυτά είναι χλοειπώματα. Ούτε θα επιχειρήσω κριτική αναφορά στα υπέρ και τα κατά των διαφόρων μέτρων.

Θέτω, όμως, έστω και σε βάρος της αναλυτικής καθαρότητας, το ερώτημα: πού εμφανίζονται οι αμελείς και μακροχρόνιοι κίνδυνοι για την ελληνική οικονομία και το μέλλον μας;

Ενδεικτικώς, μόνο θα αναφερ-

θώ σε τρεις περιπτώσεις: η οικονομική ανάπτυξη που συντελέστηκε στον τόπο μας τα τελευταία τριάντα χρόνια οδήγησε δέκα σε ένα υψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Ήταν όμως μια ανάπτυξη που έγινε με υψηλό οικονομικό και κοινωνικό κόστος. Ήταν στρεβλή, ήταν «άδικη», ήταν απρογραμμάτιστη, ήταν διαπληκτική, και πάνω απ' όλα στηρίχθηκε στο δραχνοχρόνιο, το άμεσο και το φευγάλο.

Δεν είναι της στιγμής αυτής να διερευνήσει κανείς πώς αλλιώς μπορούσε να γίνει. Η ποιότητα και το είδος αυτής της ανάπτυξης, όμως, δάθουν ορισμένες από τις διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα δημιουργήσαν σιγά σιγά και σχεδόν ανεπαίσθητα, ένα κλίμα εκτεταμένης φθοροποίησης και ένα πνεύμα ασυνέπειας με μια διαρκή και επίμονη προσπάθεια για βελτίωση της παραγωγικότητας. Εύκολος πλουτισμός χωρίς αντίστοιχη παραγωγική συνεισφορά, καταναλωτική έξαρση και οι συνακόλουθες παραισθήσεις, δεν χρειάζεται και πολύ για να οδηγήσουν στην ψευδαίσθηση της ευημερίας που οι άλλοι, κράτος και κοινωνία οφείλουν να εξασφαλίζουν στον καθένα από εμάς για να συντηρείται έτσι και η γενικευμένη διεκδικητική νοοτροπία μας. Μια νοοτροπία χωρίς καμιά πλατύτητα ματιά του κόσμου, γύρω μας και έξω από τον τόπο μας.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη πλευρά, όλοι εμείς οι ίδιοι, ακολουθώντας τον συμβατικό μέσο από τη μόνη διάθεσή μας για φθοροποίηση κοπτόμεθα τώρα για βελτίωση της παραγωγικότητας, αύξησης της ανταγωνιστικότητας μας κλπ. κλπ.

Κυβερνήσεις, κόμματα, εργοδότες, βιομήχανοι, εργατικά συνδικάτα, οι πάντες εκφωνούν τους πιο εύηχους αφορισμούς για την παραγωγικότητα. Έχουν μυθοποιήσει την έννοιά της, έτσι ώστε ο καθένας να ρίχνει το βάρος και την ευθύνη στους άλλους. Έτσι, όλοι διευκολύνονται και περιμένουν την αύξηση της παραγωγικότητας σαν «θείο δώρο» ή σαν μια ευκαιρία που δεν πρέπει να χαθεί.

Δυστυχώς, για την αύξηση της παραγωγικότητας δεν φθάνουν μόνο οι καλές προθέσεις. Αυτή είναι το τελικό αποτέλεσμα σειράς μικρών και μεγάλων αλλαγών στον τρόπο οργάνωσης της οικονομίας και της κοινωνίας. Συναρτάται με το είδος τεχνολογίας και εκφράζει τις σχέσεις ανάμεσα σ' όλους τους

παράγοντες που συνεργάζονται για να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, είτε από την ιδιωτική επιχείρηση, είτε από τον Δημόσιο Οργανισμό. Αύξηση δηλαδή της παραγωγικότητας προϋποθέτει διαρθρωτικές, μερικές από τις οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αποκλείεται να είναι βραχυχρόνια οδυνηρές.

Θα χρειασθεί λοιπόν να σοβαρευτούμε και να αποδεχθούμε πραγματικά μια απλή αλήθεια. Ότι δηλαδή μέσα σε ένα ανταγωνιστικό κόσμο δεν είναι δυνατόν να επιτρέπουμε με ναχέλια και ανταρθεία τη σχετική κατάρτιση της παραγωγικότητας μας. Και η κατάρτιση αυτή είναι σχεδόν γενική, σ' ολόκληρη την οικονομία. Σύμφωνα με τα πορίσματα μιας έρευνας από τη διεθνή οργάνωση διοικήσεως επιχειρήσεων στη Γενεύη, από τις 28 χώρες που ερευνήθηκαν, η Ελλάδα είναι η τελευταία (29η) στον πίνακα διεθνών ανταγωνιστικότητας, πίσω από πολλές χώρες του τρίτου κόσμου (την Κορέα, τη Βραζιλία, την Ινδία, το Μεξικό, τη Μαλαισία, τη Σαουδική Αραβία και άλλες). Και το μάντρινε των ιδιωτικών επιχειρήσεων είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Συνθήματα λοιπόν του τύπου «αγοράζετε ελληνικά» και τέτοια άλλα, είναι για να καλύψουμε την ουσία των προβλημάτων μας και να αποκτήσουμε τη διάσταση των αδυναμιών μας.

Κανείς δεν μας οφείλει τίποτα. Το επίπεδο ζωής, η ποιότητα και η αντοχή του οικονομικού μας συστήματος και η κοινωνική μας πρόοδος θα εξαρτηθούν από την προσπάθεια που θα καταβάλλουμε και το κόστος που τώρα πρέπει να πληρώσουμε για να ανήσουμε στην παραγωγικότητα και να εκσυγχρονίσουμε την οικονομία μας.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ κίνδυνος που αποφεύγει την ελληνική οικονομία και στενεύει τους μελλοντικούς ρυθμούς πρόοδου της είναι η οργάνωση του δημόσιου τομέα. Ιστορικά, αυτός ήταν ο τομέας που λειτουργούσε σαν «ταμείο» ανεργίας και υποαπασχόλησης. Όταν όμως ο δημόσιος τομέας καλείται να παίξει πρωτοποριακό και ριζοσπαστικό ρόλο στην οικονομική ζωή του τόπου, όταν ο δημόσιος τομέας είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός αγαθών και υπηρεσιών, τότε άλλα είναι τα κριτήρια της οργάνωσής του και άλλες οι μορφές της λειτουργίας του.

Σήμερα όμως ο δημόσιος τομέας

Συνέχεια στη σελ. 32

εισόδημα, όπως συμβαίνει σε όλες τις άλλες χώρες πλην της Γαλλίας, και βρίσκεται σήμερα σε επίπεδα όχι πολύ υψηλά αφού η Ιταλία παρουσιάζει εξωτερικό χρέος διπλάσιο του ελληνικού. Η σχέση όμως του εξωτερικού χρέους προς το σύνολο των εξαγωγών και των υπηρεσιών που στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι 148,5 για το έτος 1985 και για τις ευρωπαϊκές χώρες 125,4, η ελληνική αναλογία είναι 167 (βλ. ΕΚΟΝΟΜΙΣΤ, 5 Μαΐου 1985), δηλ. αρκετά υψηλή.

Ανεξάρτητα από το ακριβές ύψος του εξωτερικού χρέους, εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι το χρέος αυξάνεται τελευταίως πολύ ταχύτερα από το εθνικό εισόδημα, ότι το προϊόν που χρησιμοποιείται, όπως είπαμε, κατά ένα μεγάλο μέρος, μέχρι 75% για την εξυπηρέτηση των παλαιότερων δανείων, και το απομένον υπόλοιπο, ανεπαρκές άλλωστε, χρησιμοποιείται για καταναλωτικούς σκοπούς, και όχι για παραγωγικές επενδύσεις, και οι δαπάνες για την εξυπηρέτησή του, ήδη δυσβάστακτες, προβλέπεται ότι θα έαρουν κατά τα προσεχή πέντε έτη 1986-1990, ανασταχτικές διαστάσεις.

Οι προοπτικές για τα προσεχή πέντε έτη

ΠΑΡΑΘΕΤΟΥΜΕ εδώ τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, που αναφέρονται στην προβλεπόμενη εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους της Ελλάδος κατά την προσεχή πενταετία 1986-1990 καθώς και των νέων δανείων που θα απαιτηθούν για την κάλυψή της.

	1986	1987	1988	1989	1990	Σύνολο
Τόκοι	1.226	1.357	1.489	1.628	1.770	7.470
Αποσβέσεις	995	1.435	1.955	2.057	2.381	8.823
Σύνολο υπέρ	2.221	2.792	3.444	3.685	4.151	16.293
Ελλείμμα	2.070	2.111	2.217	2.316	2.400	11.114
Νέα δάνεια	2.254	2.689	3.267	3.418	3.774	15.402

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο Πιν. 3. Σενάριο III, Απρ. 1985.

Από τις εκτιμήσεις αυτές του ΔΝΤ προκύπτει:

Πρώτον, ότι κατά την πενταετία 1986-1990 η Ελλάς θα πρέπει να πληρώσει για την εξυπηρέτηση του χρέους της 16.293 εκατ. δολάρια, εκ των οποίων 7.470 για τόκους και 8.823 για απόσβεση.

Δεύτερον, ότι η Ελλάς θα πρέπει να δανεισθεί κατά τα προσεχή πέντε

	1970	1983
.....	18,4	41,1
.....	29,4	32,6
.....	44,4	84,5
.....	19,4	44,5
.....	14,4	31,3
.....	21,3	41,9

ok, December 1984, p.32

έτη 15.402 εκατ. δολάρια, ποσό που θα χρησιμοποιηθεί εξ ολοκλήρου για την εξυπηρέτηση του σημερινού χρέους και των δανείων που θα

Του Μιχ. Παπαγιαννάκη

Ε ΠΕΙΔΗ πολλές λόγους γίνεται τελευταία για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και τον ρόλο που θα μπορούσε να παίξει στην περίπτωσή μιας δραματικής επιδείνωσης της πορείας της ελληνικής οικονομίας, χρήσιμο θα ήταν να έχουν οι ενδιαφερόμενοι κάποιες πιο συγκεκριμένες πληροφορίες από όσες εμπνέονται από κάποιες μορφές ιδεολογικής τρομοκρατίας (ή τρομολαγνείας) που αναπτύσσονται στις μέρες μας.

Το ΔΝΤ είναι ένας από τους παλαιότερους διεθνείς οργανισμούς: η ίδρυσή του αποφασίστηκε στη διάσκεψη του Μπρέτον Γουντς, η οποία καθιέρωσε και το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα (ΔΝΣ) που ίσχυε ίσαμε τις αρχές της δεκαετίας 1970 - 1980, άρχισε δε να λειτουργεί από τον Δεκέμβριο του 1945, λίγους μήνες μετά τη λήξη του πολέμου.

Ω Σ ΠΙΡΗ από λίγα χρόνια το ΔΝΤ απασχολούσε μόνο τους ειδικούς περί τα νομισματικά και περίπου καθόλου το ευρύτερο κοινό. Και ο λόγος είναι απλός. Ο αρχικός του ρόλος ήταν να διαχειρίζεται το ΔΝΣ, να διευκολύνει τη νομισματική συνεργασία των χωρών - μελών (περίπου όλες οι χώρες του κόσμου εκτός από εκείνες του «παρχατού σοσιαλισμού»), να αποτρέπει τον ανταγωνισμό μέσω αλληλοδιαδοχών υποτιμήσεων των νομισμάτων (που θα έβγαζε σε κίνδυνο το ΔΝΣ), να συμβάλλει στην καταπολέμηση των ελλειμμάτων των ισοζυγίων πληρωμών.

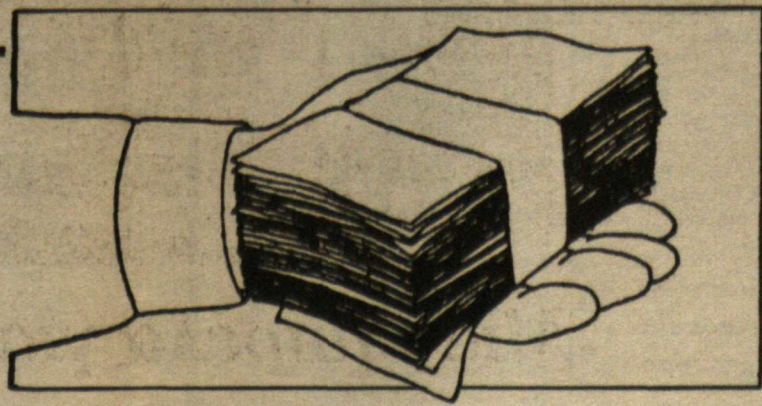
Όσο το ΔΝΣ ήταν σταθερό και η ανάπτυξη του διεθνούς οικονομικού συστήματος ήταν σχετικά ομαλή, το ΔΝΤ λίγες ευκαιρίες είχε να παίζει αξιοσημείωτο και θεαματικό ρόλο. Περισσότερο ήταν γνωστό στους οικονομολόγους για τις δημοσιεύσεις του και τις στατιστικές του.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις όπου χώρες προσέφυγαν στις «ευκολίες» (δάνεια) που παρείχε, ήταν της Γαλλίας (μετά τα γεγονότα του Μάη του 1968) και της Βρετανίας, γενικότερα όμως η δημοσιότητα που το συνοδεύει σήμερα ήταν περίπου ανύπαρκτη.

Ο ΛΑ ΑΛΛΑΞΑΝ μετά την κατάρρευση του ΔΝΣ (ας την τοποθετήσουμε συμβολικά στις 15.8.1971, όταν οι ΗΠΑ κατήγγειλαν τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό) και μετά την λεγόμενη «πετρελαϊκή» κρίση του 1973. Φαινόμενα που απλώς εξέφραζαν τη γενικότερη παγκόσμια κρίση του μεταπολεμικού καπιταλιστικού συστήματος.

Χωρίς να μπούμε στην ανάλυση αυτής της κρίσης, ας σημειώσουμε ότι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά της (που στη συνέχεια της προσοδίδει και νέες ωθήσεις και κραδασμούς) ήταν και είναι ακόμη οι δραματικές αλλαγές στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις και η συνακόλουθη αναστάτωση στα ισοζύγια πληρωμών και επομένως στις ισοτιμίες των νομισμάτων. Χώρες παραδοσιακά περισοποιητικές δρέθηκαν σε λίγους μήνες

Οι μηχανισμοί του ΔΝΤ και της Κοινότητας

σοβαρά ελλειμματικές, ενώ και το αντίθετο ίσχυε για άλλες, ιδιαίτερα τις πετρελαιοπαραγωγικές. Η κατάσταση έγινε ακόμα πιο πολύπλοκη από τις εξελίξεις στο μέτωπο των τιμών που βρίσκονται σε στενή σχέση με τις εξωτερικές ισορροπίες. Μιλάμε για πράγματα γνωστά στην Ελλάδα ήδη πριν από την πτώση της δικτατορίας.

Η πορεία της κρίσης έφερε έτσι μεταξύ άλλων, σημαντική συσσώρευση εξωτερικών δανείων, στα οποία πολλές χώρες, ιδιαίτερα του Τρίτου Κόσμου, αλλά όχι μόνον αυτού, κατέφυγαν τόσο για να καλύψουν τα εξωτερικά τους ελλείμματα, όσο και για να χρηματοδοτήσουν την ανάπτυξή τους ή και απλώς την κατανάλωσή τους ή την περαιτέρω επιδίωσή τους, ανάλογα με την περίπτωση.

Ο ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ υπήρξε αρχικά εύκολος, μια και η γενικότερη οικονομική και επενδυτική στασιμότητα άφηνε πολλά κεφάλαια χρησιμοποιήσιμα, δηλαδή αναξιοποίητα, χωρίς προοπτικές κέρδους. Υπήρξαν μάλιστα περίοδοι και περιπτώσεις όπου οι δανειστές πίεζαν τους πελάτες να δανειστούν (πράγμα που εύκολα ξεχνούν σήμερα...).

Ετσι κι αλλιώς ο δανεισμός δεν είναι αναγκαστικά κακό πράγμα, υπό την προϋπόθεση φυσικά ότι τα κεφάλαια χρησιμοποιούνται παραγωγικά, ενισχύοντας μεταξύ άλλων και τις εξαγωγές, ώστε με το συνακόλουθο συνάλλαγμα να πληρωθούν τα παλαιότερα δάνεια. Αυτή η προϋπόθεση όμως δύσκολα τηρείται σε συνθήκες κρίσης, έστω κι αν δεχτούμε ότι καθεστώς και κυβερνήσεις που δανείστηκαν, το έκαναν με τις καλύτερες αναπτυξιακές προθέσεις κι όχι απλώς για να υπερβούν «εύκολα» εσωτερικές αντιφάσεις που δεν ήθελαν ή δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν άμεσα.

Είτε έτσι είτε αλλιώς, ο δανεισμός φέρει δανεισμό και κάπου η συσσώρευση δανείων δεν μπορεί να συνεχισθεί, γιατί οι δανειστές γίνονται όλο και πιο απαισιόδοξοι ως προς τις προοπτικές να πάρουν πίσω τα κεφάλαιά τους ή έστω να εισπράξουν τακτικά τους ανάλογους τόκους.

Τέτοιες περιπτώσεις πολλαπλασιάστηκαν τα τελευταία χρόνια σε όλο τον Τρίτο Κόσμο, αλλά και στην Ευρώπη, Δυτική και, ιδιαίτερα, Ανατολική. Και εδώ εμφανίζεται το ΔΝΤ, το οποίο κοντεύαμε να ξεχάσουμε.

ΤΩΡΑ, μετά από διαδοχικές μεταρρυθμίσεις που γνώρισε τα τελευταία χρόνια, το ΔΝΤ παίζει ένα ρόλο πιο πολύπλοκο, δια-

φορετικό στην ουσία από τον προηγούμενο.

Λειτουργεί λίγο ως Τράπεζα και κυρίως ως γνώμονας για να κριθεί η οικονομική προοπτική του υποψήφιου δανειολήπτη και να εκτιμηθεί η χρησιμότητα συμπεριφορά του υποψήφιου δανειοδότη.

Ως Τράπεζα λειτουργεί το ΔΝΤ από τη στιγμή που έχει τη δυνατότητα να χορηγεί στις χώρες - μέλη του δάνεια διαφόρων μορφών (δραχμολόγηση ή μεσοπρόθεσμα, για την απλή κάλυψη κάποιων παροδικών ελλείμματος ή για την αναδιάρθρωση της οικονομίας που θα οδηγήσει σε μονιμότερη εξισορρόπηση των εξωτερικών συναλλαγών κ.λπ.), δάνεια που υπερκαλύπτουν (μέχρι και 4 φορές) την αξία της συμμετοχής (ας πούμε των μετοχών) της χώρας στο κεφάλαιο του ΔΝΤ. Πάντως τα ποσά που μπορεί το ίδιο να δανείσει δεν είναι τεράστια, οπωσδήποτε δε δεν αντιστοιχούν προς τις ανάγκες των πιο χρωμένων χωρών. Σημαντικότερο είναι το γεγονός ότι όταν το ΔΝΤ αποφασίζει να δανείσει κάποια χώρα, αυτό λειτουργεί ως «πράσινο φως» για να προθυμοποιηθούν παλαιότεροι δανειστές (Τράπεζες, κράτη...) να δανείσουν και αυτοί συμπληρωματικά ποσά ή να παραχωρήσουν νέες προθεσμίες αποπληρωμής των παλαιών (πράγμα που είναι στην ουσία το ίδιο).

Αυτή η «προθυμοποίηση» οφείλεται στο ότι για να δανείσει (και έτσι να «εγγυηθεί», και για τους άλλους) το ΔΝΤ θέτει ορισμένους όρους, τους οποίους η ενδιαφερόμενη χώρα είναι υποχρεωμένη να δεχθεί και να εφαρμόσει. Υποτίθεται δε ότι οι όροι αυτοί εξασφαλίζουν ότι η χώρα θα μπορέσει τελικά να ισορροπήσει τις εξωτερικές της σχέσεις με τρόπον ώστε να αρχίσει κάποτε να ξεπληρώνει τα δανειά της ή να φθάσει σε ένα σημείο να έχει ανάγκη από δάνεια που «λογικά» θα μπορεί να «εξυπηρετεί» τακτικά.

Ο ΙΟΡΟΙ του ΔΝΤ αποτελούν το κύριο αίτιο της κατακραυγής που σήμερα συνοδεύει κάθε παρέμβασή του. Ας σημειώ-

θεί ωστόσο ότι: η παρέμβαση αυτή γίνεται μόνο μετά από αίτηση της ενδιαφερόμενης χώρας.

Ποιοι είναι αυτοί οι όροι;

Καταρχήν δεν είναι ακριβώς οι ίδιοι σε κάθε περίπτωση. Εκείνο που είναι πάντα ίδιο είναι η γενική τους «φιλοσοφία», η οικονομική θεωρία που στηρίζει τις προτάσεις και επιταγές των εμπειρογνώμων του ΔΝΤ (οι οποίοι ετεξεργάζονται το πρόγραμμα μέτρων που θα εφαρμόσει η ενδιαφερόμενη χώρα μαζί με εθνικούς εμπειρογνώμονες και στη βάση των πληροφοριών και στοιχείων που προμηθεύουν οι επίσημες αρχές).

Η φιλοσοφία αυτή είναι ο **οικονομικός φιλελευθερισμός** και η **μονεταριστική οικονομική πολιτική**. Οι λέξεις αυτές κρύβουν πολλά και διάφορα πράγματα, άνωθεν αξίας, ασφαλώς πάντως δεν αρκούν για μια γενική τοποθέτηση των «συνταγών» του ΔΝΤ. Συνήθως ο κύριος στόχος των τελευταίων είναι η αποκατάσταση της ισορροπίας των εξωτερικών συναλλαγών. Αυτές, κατά τη συνήθη ανάλυση του ΔΝΤ, οφείλονται στην υπερβολική ζήτηση, η οποία επομένως πρέπει να μειωθεί: **μείωση δημοσίων δαπανών, μείωση των πιστώσεων** (υψηλότερα επιτόκια), **καθήλωση των εισοδημάτων** ή και **μείωση τους, ενίσχυση της αποταμίευσης και αποθάρρυνση της κατανάλωσης** (αυξήσεις τιμών και τελών, καταργήσεις επιδοτήσεων προϊόντων κ.λπ.). Με τα τελευταία αυτά μέτρα εξάλλου πιστεύεται πως θα ενισχυθούν οι επενδύσεις σε κερδοφόρους κλάδους, καθώς και η παραγωγή και οι εξαγωγές. Σ' αυτές δοσθή συνήθως και μια **σημαντική υποτίμηση του νομίσματος**, η οποία παράλληλα αποθαρρύνει τις εισαγωγές, μειώνει την πραγματική κατανάλωση, βοηθά τις ντόπιες επιχειρήσεις να γίνουν πιο ανταγωνιστικές. Αυτά σε γενικές γραμμές και δραχμολογία.

Σε μιαν ευρύτερη προοπτική οι «συνταγές» του ΔΝΤ ευνοούν τη **μείωση του δημοσίου τομέα, την ιδιωτικοποίηση των παραγωγικών μονάδων, την ενίσχυση των**

«μηχανισμών της αγοράς» (προϊόντων, κεφαλαίων, εργασίας) κ.λπ.

ΣΥΝΘΕΣΑΜΕ, από κάποιες οικονομικές αναλύσεις (:) να θεωρούμε το σύνολο των προαναφερθέντων ως έργο του διαδόλου, πράγμα, όμως, που υπονοεί ότι αυτά ή ανάλογα μέτρα μπορούν πλήρως να αποφευχθούν και η επιδεινωθείσα κατάσταση μπορεί να αντιμετωπισθεί με άλλα, τα οποία ωστόσο κανένας δεν καταθέτει στην Τράπεζα του δημόσιου διαλόγου.

Στην άγνοια αυτή πολεμική έχει συμβάλει δέβαια και το ίδιο το ΔΝΤ. Ναι μεν, οι εμπειρογνώμονές του διατυπώνουν ότι στις προτάσεις τους ποτέ δεν παρεμβαίνουν για να δηλώσουν προτίμηση ως προς το ποιος πρέπει να πληρώσει το κόστος της «σταθεροποίησης» της οικονομίας ή ως προς το ποιο κονδύλι του προϋπολογισμού πρέπει να μειωθεί κ.λπ. Όμως ο ισχυρισμός τους δεν ανταποκρίνεται ακριβώς στις συνέπειες των προτάσεών τους: π.χ. η κατάργηση της επιδότησης σε ορισμένα τρόφιμα υπονόμωσε αφεντίως το διαιτητικό επίθετο σημαντικής μερίδας του λαού στο Μαρόκο ή την Αίγυπτο, κι αυτό ήταν αναπόφευκτη συνέπεια των συνταγών του ΔΝΤ.

Τέλος, οι εμπειρογνώμονες του ΔΝΤ έχουν κι αυτοί το ελάττωμα των άκριτων επικριτών τους, να δάζουν δηλαδή στο ίδιο καλάθι πράγματα περίπου αναστοφέντα και προτάσεις που αντικατοπτρίζουν τη σχολική τους παιδεία: μια υποτίμηση μπορεί να έχει καταστεί δραχμολογία περίπου αναστοφέντα, αλλά η ενίσχυση των μηχανισμών της αγοράς και της ιδιωτικής γεωργίας είναι κάτι πολύ πιο πολυσύνθετο και ασφαλώς όχι τόσο προφανές σε οποιαδήποτε περίπτωση. Κι όμως και τις δύο προτάσεις, μαζί με άλλες, υπέβαλε το ΔΝΤ στη Ρουμανία το 1982 - 83. Όπως ανάλογα και άσχετα με την πραγματικότητα της χώρας ζήτησε από την Ουγγαρία ή τη Γιουγκοσλαβία.

Ετσι το ΔΝΤ «μπλέκει» τακτικά

τις συμβουλές για διαχείριση με τις απόψεις του για την ανάπτυξη, προκαλώντας φυσικά, ιδίως όταν έτσι κι αλλιώς για άλλους λόγους εκκρεμεί, την επ' όλης της ύλης αντίδραση των όσων δεν θέλουν να ακούσουν τίποτε, όχι μόνο για το ΔΝΤ και τις «συνταγές» του, αλλά και για όποια ιδέα οικονομικής διαχείρισης ή σταθεροποίησης μια οικονομίας σε κρίση, ή, ακόμα λιγότερο, ανάπτυξης της.

ΠΕΡΑ από αυτά όμως, που αφορούν αδιέξοδους καυγάδες, υπάρχει εκκρεμεία, πάντοτε, το πρόβλημα της πορείας της ελληνικής οικονομίας. Όλοι υποψιάζονται πια ότι δεν είναι ιδιαίτερα λαμπρή, κάποιοι χαίρονται, κάποιοι ηδονίζονται με τις σκοτεινές προοπτικές της, περιλαμβανομένου και ραντεβού με το ΔΝΤ. Κάποιοι εφησυχάζουν: υπάρχουν λύσεις, κάποιοι θα τις δρουν - μάλιστα η ΕΟΚ θα μπορούσε να βοηθήσει - πριν φθάσει ο κόμπος στο ΔΝΤ, στο χτένι δηλαδή.

Στους μεν πρώτους λίγα έχει να πει κανείς, προφανώς τοποθετούνται έξω από τις σκοτεινές προοπτικές. Στους άλλους, όμως, όλο και κάτι έχει κανείς να υπενθυμίσει.

Ούτε λύσεις υπάρχουν απ' εαυτές, ούτε κάποιος θα τις δρουν ανώδυνα. Ενώ είναι δυνατόν οι εκδοχές των λύσεων που μπορούν και πρέπει να δροθούν, αφορούν, αναγκαστικά δέβαια, όλους. Οι εφησυχάζοντες, ή είναι δέβαιοι ότι θα δροθούν από τη «σωστή» πλευρά του οδοφράγματος ή κινδυνεύουν να δροθούν, για πολλοστή φορά, προ «θείων εκπλήξεων».

Όσο για την ΕΟΚ, δυνατότητες παρέμβασής της (στο τέλος θα γίνουν... επιθυμητές!) υπάρχουν, αλλά ο σχετικός δρόμος δεν είναι στρωμένος με ρόδα. Δεν είναι καν τόσο εύκολος όσο εκείνος που επιτρέπει χρηματοδότηση της παραγωγής με προορισμό τις χρωματερές ή κάλυψη αμφιβολίας αποτελεσματικότητας επενδύσεων.

Ενα πρώτο εμπόδιο στον εν λόγω δρόμο είναι ότι η Ελλάδα έχει δείξει ιδιαίτερη αδιαφορία για το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και τους μηχανισμούς αλληλεγγύης των μελών του.

Ενα δεύτερο είναι επίσης ότι το ύψος του ενδεχόμενου δανεισμού για σταθεροποίηση της οικονομίας είναι τέτοιο που ασφαλώς αποκλείεται να είναι άσχετο με τη γενικότερη πολιτική της χώρας στο πλαίσιο της Κοινότητας.

Και ένα τρίτο είναι το γεγονός ότι, κατά το προηγούμενο της Γαλλίας (το 1982), μια τέτοια κοινοτική παρέμβαση δεν μπορεί να γίνει χωρίς όρους ως προς την οικονομική πολιτική. Και οι όροι αυτοί είναι ανάλογοι με εκείνους του ΔΝΤ: στην περίπτωση της Γαλλίας δεν δημοσιεύθηκαν ποτέ επίσημα, έγινε όμως γνωστό ότι ένας από τους όρους ήταν να ωθηθεί ο πληθωρισμός κάτω από ένα ποσοστό (8%); πράγμα που προϋπέθετε **πολιτική λιτότητας** και αντιστοίχως, την οποία και πράγματι ακολούθησε η γαλλική κυβέρνηση.

Όλη η αλήθεια για τον εξωτερικό δανεισμό

Συνέχεια από τη σελ. 31

Η λύση αυτή είναι η μόνη ενδεχόμενη και για την Ελλάδα. **Α**Ν το σημερινό χρέος των 12.480 εκατ. δολαρίων, που οφείλεται κυρίως σε Τράπεζες, σταθεροποιηθεί στο σημερινό επίπεδο και παρασχεθεί μια πενταετής περίοδος χάριτος - για τα έτη 1986-1990 - η Ελλάς θα εξοικονομήσει συνάλλαγμα 8.823 εκατ. δολ., όση είναι κατά το ΔΝΤ η προβλεπόμενη απόσβεση, και δεν θα έχει κατά την ίδια περίοδο ανάγκη νέων δανείων, αφού το προβλεπόμενο έλλειμμα θα είναι της τάξης των 11 δισεκ. δολαρίων, και ακόμη μικρότερο αν ληφθεί υπόψη η μείωση των τόκων που παρατηρείται τελευταίως. Αν παράλληλα εφαρμοσθεί μια σωστή, δραστηρίως αναπτυξιακή πολιτική με διενέργεια σοβαρών παραγωγικών επενδύσεων με σκοπό τη μείωση του μεγάλου και χρονίου ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, η Ελλάς θα μπορέσει να μπει γρήγορα - αφού διαθέτει όλες τις αναγκαίες προϋπο-

θέσεις - στην οριστική φάση της ανάκαμψης και της περαιτέρω οικονομικής και κοινωνικής πρόόδου.

Μια άμεση δελτίωση του μεγάλου ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί αν η κυβέρνηση επιζητούσε

και επιτύχανε από την Κοινή Αγορά την παροχή προσωρινής προστασίας, τουλάχιστον κατά 10%, για το σύνολο της ελληνικής παραγωγής - βιομηχανικής και γεωργικής - για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, πράγμα που θα εσθίαινε μια προ-

σωρινή ειδική εισφορά - κάτι που δεν αποκλείεται από τον Κανονισμό της Κοινής Αγοράς - και ελάμβανε παράλληλα ειδικά μέτρα για την ενίσχυση των εξαγωγών. Το μέτρο αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση των εισαγωγών, τη μείωση

του ελλείμματος και την προστασία της ελληνικής παραγωγής, που υφίσταται τον έντονο και επικίνδυνο ανταγωνισμό των προηγμένων Οικονομιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Δίχως να παραβλέπουμε τις δυσκολίες για την πραγματοποίηση της προτάσεώς μου για το εξωτερικό χρέος, δυσκολίες περισσότερο πολιτικές παρά οικονομικές, πιστεύω πως η πρόταση αυτή αποτελεί τη μόνη ρεαλιστική διέξοδο για την αντιμετώπιση του σοβαρού προβλήματος του εξωτερικού χρέους. Προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να στραφεί, χωρίς καθυστέρηση, η Κυβέρνηση, με παράλληλη όμως, εφαρμογή ενός τομικού και συνάμα ρεαλιστικού οικονομικού προγράμματος, προσαρμοσμένου στις ιδιαίτερες ελληνικές συνθήκες ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα για παραγωγικές επενδύσεις - δημόσιες και ιδιωτικές - για ν' απορροφάει η γενικότερη κρίση της ελληνικής οικονομίας.

Οι αρμόδιοι κυβερνητικοί παράγοντες, όπως δείχνουν τα πράγματα ορθώς εκτιμούν τώρα την οικονομική κατάσταση και επιχειρούν να την αντιμετωπίσουν με ορθό τρόπο. Όλοι οι άλλοι παράγοντες συνδικαλιστικοί, κομματικοί, επιχειρηματικοί, παράγοντες της γραφειοκρατίας κ.λπ., έχουν τώρα την ευκαιρία να δώσουν δείγματα του πως εννοούν την ανάκαμψη και την οικονομική πρόοδο του τόπου.

Τα προβλήματα της οικονομίας
ΓΙΑ ΝΑ αποφύγουμε τα έσχατα και τα αθεράπευτα δεινά στην οικονομία μας θα χρειασθούν μέτρα τολμηρά, ρεαλιστικά και χωρίς άλλη καθυστέρηση. Και να αρχίσουμε αμέσως μια ειλικρινή ωμή πληροφόρηση και ενημέρωση του λαού μας για την οικονομική πραγματικότητα και τις επιλογές που είναι ακόμη ανοιχτές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων χωρίς δέβαια να κινδυνεύει να αλλοιωθεί το κοινωνικό - πολιτικό πρόγραμμα της κυβέρνησής μας.

Επειδή η οικονομική κατάσταση είναι πολύπλοκη, θα πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας στα βασικά προβλήματα. Το πρώτο είναι το εξωτερικό χρέος, το οποίο αποτελεί ένα τεράστιο βάρος για την οικονομία μας. Το δεύτερο είναι το εμπορικό ισοζύγιο, το οποίο είναι σε κατάσταση σοβαρού ελλείμματος. Το τρίτο είναι ο πληθωρισμός, ο οποίος είναι πολύ υψηλός και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την οικονομία μας. Το τέταρτο είναι η ανεργία, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας. Το πέμπτο είναι η φτώχεια, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας. Το έκτο είναι η διαφθορά, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας. Το έβδομο είναι η μόλυνση, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας. Το όγδοο είναι η ανεπάρκεια, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας. Το ένατο είναι η ανισότητα, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας. Το δέκατο είναι η αδικία, η οποία είναι πολύ υψηλή και αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία μας.